

MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA (MUHBA)
Plaça del Rei, s/n.
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
museuhistoria@bcn.cat
www.museuhistoria.bcn.cat/quarhis

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA | BARŠALŪNA | BARCELONA

quarhis
ÈPOCA II · ANY 2014 · N.10 · ISSN 1699-793X
256 PÀGINES · BARCELONA

Editor:

Museu d'Història de
Barcelona (MUHBA)
Institut de Cultura
Ajuntament de Barcelona

Director MUHBA:

Joan Roca i Albert

Direcció Quarhis:

Julia Beltrán de Heredia

Secretària de redacció:

Vanesa Triay

Consell de redacció:

Xavier Aquilué (MAC)
Julia Beltrán de
Heredia (MUHBA)
Josep Guitart (UAB)
Josep M. Gurt (UB)
Albert López (DiBa)
Magí Miret (GC)
Carme Miró (ICUB)
Miquel Molist (UAB)
Isabel Rodà (UAB)

Avaluadors externs:

Luis Caballero Zoreda
Carmen Fernández Ochoa
Sauro Gelichi
Jean Guyon
Simon Keay
Bernat Martí
Lucy Vallauri
Desiderio Vaquerizo
Giuliano Volpe

Control gràfic:

Emili Revilla

Disseny gràfic:

PFP
(Quim Pintó,
Montse Fabregat)

Realització:

Edicions Hipòtesi, SL

Impressió:

Índice Arts Gràfiques, SL

Imatges de la coberta:

El Born CC-Pep Parer
i Ignasi Camps

ISSN

1699-793X

Dipòsit legal

B-9715-2005

© dels textos els autors
© de l'edició

**Museu d'Història
de Barcelona**

Institut de Cultura,
Ajuntament de Barcelona
Plaça del Rei, s/n
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
[www.museuhistoria.bcn.
cat/quarhis](http://www.museuhistoria.bcn.cat/quarhis)

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA |

quarhis

ÈPOCA II·ANY 2014·NÚM.10·ISSN 1699-793X
256 PÀGINES · BARCELONA

SUMARI
SUMARIO
SUMMARY
SOMMAIRE

9-11 PRESENTACIÓ

JOAN ROCA I ALBERT

12-13 EDITORIAL

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO

EL BORN, UNA CIUTAT SOTA UN MERCAT

16-28 EL BORN I EL CONEIXEMENT HISTÒRIC

ALBERT GARCIA ESPUCHE

30-55 EL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'ANTIC MERCAT DEL BORN.

LA SEVA DARRERA FASE D'ÚS (1700-1717)

PERE LLUÍS ARTIGUES CONESA I ANTONI FERNÁNDEZ ESPINOSA

56-68 EL BORN I LA CULTURA MATERIAL DE 1700

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO

70-93 EVOLUCIÓ GEOMORFOLÒGICA DEL BARRI DE LA RIBERA EN ÈPOQUES HISTÒRIQUES

RAMON JULIÀ BRUGUÉS I SANTIAGO RIERA MORA

NOTES I ESTUDIS

96-121 ESCULTURES ROMANES DE *BARCINO*

MONTSERRAT CLAVERIA NADAL I EVA M. KOPPEL GUGGENHEIM I ISABEL RODÀ DE LLANZA

122-139 LA REPRESENTACIÓ DEL RAPTO DE GANÍMEDES EN LA HABITACIÓ 3 DE LA *DOMUS*

DE AVINYÓ (BARCELONA): UN *UNICUM* EN LA PINTURA PROVINCIAL ROMANA

ALICIA FERNÁNDEZ DÍAZ I LORENZO SUÁREZ ESCRIBANO

140-162 LA MURALLA ROMANA DE BARCELONA, UNA EMPRESA DE FINALS DEL SEGLE III

ALESSANDRO RAVOTTO

164-179 EL PRIMER TESTIMONI ARQUEOLÒGIC DE LA PESTA NEGRA A BARCELONA:

LA FOSSA COMUNA DE LA BASÍLICA DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO I IRENE GIBRAT PINEDA

173 ANNEX 1. Estudi de les restes tèxtils dels enterraments de la fossa

de la Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor de Barcelona

SÍLVIA CARBONELL BASTÉ

178 ANNEX 2. Estudi de la composició de les mostres de teixit dels enterraments

de la fossa de la Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor de Barcelona

ENRIC CARRERA I GALLISSÀ

180-199 LA SÉPULTURE MULTIPLE DE LA BASILIQUE DES SAINTS MARTYRS

JUST ET PASTOR : BIO-ARCHÉOLOGIE DES RESTES HUMAINS

SACHA KACKI I DOMINIQUE CASTEX

NOTICIARI

202-204 PROJECTE PREHISTÒRIA AL PLA DE BARCELONA

205-206 LA MURALLA ROMANA EN EL MARC DEL PLA *BARCINO*. PROJECTES I RESULTATS DE L'ANY 2013

207-208 PLA *BARCINO*. LA BASÍLICA DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR: LA CIUTAT CRISTIANA I VISIGODA

209-211 IMPACTE TECNOLÒGIC EN EL NOU MÓN COLONIAL.

CANVI CULTURAL EN ARQUEOLOGIA I ARQUEOMETRIA CERÀMICA (TECNOLONIAL)

213-215 BIBLIOGRAFIA PUBLICADA SOBRE ARQUEOLOGIA DE BARCELONA

217-227 TEXTOS EN CASTELLANO. SÍNTESIS

229-238 ENGLISH TEXT. SUMMARY

239-250 TEXTES EN FRANÇAIS. RÉSUMÉ

251-255 NORMES DE PRESENTACIÓ D'ORIGINALS A QUARHIS

Aquest any la revista *Quarhis* compleix deu anys. En aquest aniversari volem recordar els *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad* que va publicar el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona sota la direcció de Frederic Udina Martorell. L'any 1960 va veure la llum per primer cop el primer volum, però malauradament se'n va interrompre l'edició l'any 1980.

L'any 2005 va aparèixer el primer número de *Quarhis*, Època II. La revista neix amb l'objectiu de posar a l'abast dels investigadors la recerca sobre arqueologia de Barcelona; la recerca pròpia, la que es fa directament des del Museu d'Història i el Servei d'Arqueologia a partir dels programes estables que impulsa l'Ajuntament de Barcelona, i la recerca aliena o en col·laboració amb altres institucions sobre Barcelona.

En aquests deu anys hem intentat millorar aquells aspectes de la revista que hem cregut que eren interessants per a la comunitat científica, sense perdre l'essència que la va originar. S'hi han incorporat nous apartats, com les referències a les publicacions sobre l'arqueologia de Barcelona que arriben a la secretaria, i també n'han desaparegut altres, com el "Balanz anual de l'activitat arqueològica a la ciutat", que a partir de l'any 2009 va emprendre un camí independent amb la publicació de l'*Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona*, del qual ja tenim cinc edicions.

Per a la presentació pública del número 10 –un protocol que fem cada any– ens ha acompanyat Daniele Manacorde de la Università degli Studi di Roma, Tre, amb un projecte que té vinculacions amb el projecte del Born de Barcelona (tema central d'aquest número): el projecte de la cripta Balbi i l'arqueologia de l'edat moderna a Roma.

Com acabem de comentar, aquest any i en el marc de la commemoració del Tricentenari de Barcelona 1714-2014, el tema central està dedicat al jaciment del Born, un jaciment molt extens i complex que és la base de l'equipament del Born, Centre Cultural, amb una àrea visitable de vuit mil metres quadrats i sales expositives. Es tracta d'un equipament de primer ordre per explicar i viure la història moderna de la ciutat, que va ser impulsat per l'Ajuntament de Barcelona i inaugurat el setembre de 2013.

El bloc central de la revista que tracta sobre el jaciment del Born s'ha estructurat a partir de tres branques bàsiques que configuren la simbiosi que ha caracteritzat de sempre aquest jaciment: "Pedres i documents". Així doncs, i a manera de síntesi, es presenta el coneixement històric generat a partir de les fonts documentals; n'és l'autor Albert Garcia Espuche, director del projecte de recerca i alma màter del projecte del Born. A continuació, el jaciment del Born pròpiament dit. Com que vuit mil metres quadrats de jaciment donen per a molt, s'ha abordat únicament la darrera fase, la situada entre finals del segle XVII i l'any 1717. Finalment, publiquem una reflexió sobre l'estudi de la cultura material del Born, que ha permès incorporar al fons del Museu d'Història de Barcelona prop de quatre mil peces i definir les bases de l'horitzó ceràmic del període, així com valorar tot un seguit de petits objectes vinculats a molts aspectes de la vida dels barcelonins de l'època: jocs, indumentària, joieria, religiositat...

Aquestes tres mirades a la ciutat que es conserva sota el mercat que va dissenyar Fontseré s'han completat amb un estudi de gran interès, com és l'evolució geomorfològica del barri de la Ribera, tota la franja litoral que va des de la ciutat romana fins al parc de la Ciutadella.

Obrim l'apartat de "Notes i estudis" amb un treball sobre escultura romana de *Barcino*. Barcelona és molt rica en epigrafia, però no ho és tant en escultura. Presentem 21 peces, la majoria inèdites, que van formar part de contextos domèstics i també d'espais públics de la colònia, com per exemple el *forum*. S'han incorporat a l'estudi tres fragments de sarcòfags i alguns aplacats de cronologia tardana, que vénen a ampliar el corpus de peces d'aquesta cronologia a Barcelona. També a l'etapa altimperial de la colònia romana va pertànyer la pintura que decorava el sostre d'una *domus* romana de *Barcino*, de la qual presentem l'estudi. Una peça excepcional que reforçava el paper de representació de l'estança, segurament el *cubiculum* del *dominus* o dels seus invitats; un *unicum* en la pintura provincial romana, en paraules de l'Alicia Fernández, autora de l'estudi.

La muralla romana de Barcelona continua sent objecte d'estudi i debat. L'any 2012 el Museu d'Història de Barcelona va organitzar unes jornades de recerca i debat sobre la muralla romana. En aquestes jornades Alessandro Ravotto ja va presentar uns primers apunts de cronologia estratigràfica. Els estudis han continuat i l'autor, que fa la tesi doctoral sobre la muralla romana de Barcelona a la UAB, ja pot assegurar que aquesta és una empresa del segle III.

Finalment, presentem el primer testimoni arqueològic de la pesta negra a Barcelona: un fossa comuna localitzada a la Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor. Les excavacions a la Basílica estan aportant gran quantitat de dades relatives a diferents períodes històrics. L'estudi és de caire pluridisciplinari i s'ha fet en col·laboració amb el CNRS i la Universitat de Bordeus, a través de la doctora Dominique Castex, que dirigeix una línia de recerca vinculada a la pesta negra a Europa. Els resultats s'han incorporat a la tesi doctoral en curs sobre les epidèmies de Sacha Kacki, de la Universitat de Bordeus, un projecte en col·laboració amb altres institucions de fora del nostre país.